

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Előfizetési felhívás. Szerkesztő. — A gymnasium és a német nyelv. Sinka S. — Tereza. Adalékok stb. Tóth S. — Iskolaügy. A hazai középiskolákról. — Közügyeinink. A Protestáns Irodalmi Társaság alakulása történetéhez. — Főiskola. László unit. püspök levele. Ferencz József. — A december 18-iki határozat. Tisza István. — A testvéregyházkerületek köréből. — r. — Különfélék. — Szerk. posta.

Tisztelettel kérem az érdeklődő közönség jóindulatú pártfogását.

Debreczen, 1889. január 12.

Csiky Lajos,
felelős szerkesztő.

Előfizetési felhívás

DEBRECZENI

PROTESTÁNS LAP kilenczedik évfolyamára.

E lap kilenczedik, illetve az én szerkesztésem alatt harmadik évfolyamára ezennel előfizetést nyitok. Lapunk előfizetési ára marad az eddigi, nevezetesen egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Az előfizetési pénzek általában a lap anyagi ügyeire vonatkozó küldemények és közlemények Rózsa Sándor főisk. háznagyi úrhoz (Főiskola, háznagyi hivatal) küldendő, mint a ki ez újévtől kezdve szives volt átvenni a lap kiadásával járó teendőket, — a szellemi részre vonatkozó levelek pedig hozzá intézendők (Füvészkert-utca 1079. sz. a.).

Midőn az előfizetési pénzek mielőbbi beküldését kérem, a hátrálékos lapjártókat is felhívom tartozásaik mielőbbi beküldésére, figyelmeztetvén őket a „Különfélék“ rovatában Olvasóinkhoz címzett közleményre.

A lap programja, iránya, beosztása marad az eddigi, gondunk leendő azonban arra, hogy a testvéregyházkerületek ügyeiről ezentúl gyakrabban értesítsük lapunk olvasóit.

A gymnasium és a német nyelv.

I.

Mindnyájunknak élénk emlékezetében van még az a heves vita, mely néhány évvel ezelőt egyetemes konventünk ülésén a középiskolák szervezete és tantervének tárgyalásakor a német nyelvnek gymnasiumainkban leendő tanítása vagy nem tanítása felett folyt. Az általános műveltségi szempontokra s a hasznossági elvre való hivatkozás, amaz a tudomány, ez a gyakorlati élet követelményeit tartva szem előtt, elnémitották az ellenzék s igen helyesen kötelezővé emelték a németet, heti 18 órát szabva e tárgy tanítására gymnasiumaink III—VIII. osztályaiban. Ha komolyan fontolóra vesszük egyfelől a gymnasium célját, mely kiválóan a nemzeti és a klasszikus nyelvek s irodalmak, mint főtárgyak beható tanulmányozása által érendő el; s másfelől azon körülményt, hogy a gymnasium tananyaga a reáltárgyak mindenestre szükséges és hasznos kibővítésével is tetemesen gyarapodott: e kiszabott idő mennyisége ellen a gymnasium szempontjából nem lehet panasz, mert az egy másodrangú tantárgynak, mint a milyen a német nyelv, a főzél tévesztése és a túlterhelés veszélye nélkül valóban több időt nem szentelhet. Jól tudták ezt az állami tanterv készítői is: épen azért a német nyelvből az állami gymnasiumok tanterve is a konventünk által megállapított heti óramaximumot kapta. Ez eddig a gymnasiumok szempontjából helyes, más lesz a felelet, ha pusztán a német nyelv heti 18 órás tanításának eredménye után kérdezősködünk. A tagadó feleletet e kérdésre

már az állami tanterv Utasításaiban feltaláljuk, midőn az a német nyelv tanításánál, a helyi viszonyokra, a tanuló ifjúság hiányos, vagy éppen elégtelen német nyelvi ismeretére tekintettel, vidékenként különböző mértéket és módszert kíván alkalmaztatni. Ez hallgatag beismerése azon sokszor felpanaszolt ténynek, hogy a tantervekben kiszabott idő sok tantárgynál a pazarul kijelölt czéllal nem áll arányban s a német nyelvben legiább mindenütt egyformán el nem érhető.

S most, midőn a német nyelv szigorúbb tanítását az államkormány a különböző tanintézetek helyi viszonyaira tekintettel esetleg más tantárgyak rovására egy újabb rendelettel is sürgeti: lehetetlen észre nem vennünk, hogy ev. ref. gymnasiumaink helyi viszonyaira, — mert ezekbe lép legelőbb tisztán magyar s a németből egészen elégtelen ismeretű növendék, — s intézeteinkben esetleg a német nyelv óraszámának szaporítására is czélzás van.

Nem tartozik e lap keretébe a német nyelv szigorítását czélzó ezen újabb miniszteri rendeletet politikai, kulturális, nemzeti s más eieég bőven kínálkozó szempontok szerint elemezni; reánk e helyen tisztán didaktikai szempontból tartozik s szívesen megengedjük, hogy legfőbb intenciója a német nyelv tanításának eddigi csekély sikerét főleg a gyakorlati módszer alkalmazása és a helyi tantervek megfelelő átalakítása által fokozni. Ámde hasonló követelést s talán több joggal a gymnasium más tantárgya irányában is lehet felállítani. Ott van pl. a mennyiségtan. A gymnasiumi ifjaknak e tárgyban való alaptalanságát régóta korholják a műegyetem tanárai, — hova jutunk, ha sikerül követeléseiket a gymnasiumokkal szemben formális rendelettel is támogatni? Ifjainknak a történelemben való járatlansága ellen is elég panaszt hallunk az egyetemek és akadémiák tanáraitól, — mióta az egyetemes történelem megszűnt az érettségi vizsgálat tárgya lenni, nem is egészen ok nélkül. E panaszok talán mégis csak jobban megérdemelnék, hogy gondoskodás tárgyát képeznék, mert oly tantárgyak felől hangzanak, melyek tudományos életpályák sine qua non-jai, s elhanyagolásuk az iskolán kívül majdnem pótolhatatlan; míg a német nyelv gyakorlati megszerzésére — mi iskolai módszer mellett lehetetlen — Magyarországon ezerféle alkalom kínálkozik. Korunkban az iskola nemzeti műveltséget van hivatva terjeszteni s a nyelvekkel szemben megtette kötelességét, ha növendékeit a nemzeti nyelv és irodalom öntudatos birtokába juttatta s e mellett egy-két művelt európai nyelv megismerésére az alkalmat ébren tartja s a tovább képzésre alapot nyújt. A gymnasium nem szakiskola, mint ilyentől a mint nem lehet várni, hogy egyes tárgyait a gyakorlati életpályák sokfélesége szerint dolgozza fel: éppen úgy nem lehet követelni, hogy bármely idegen nyelv gyakorlati birtokába juttasson. Ez nem felel meg czéljának s nem futja ki a ren-

delkezése alatt álló időből. Már pedig a mikor a gymnasium bármely tantárgya irányában túlzó követeléseket állítunk, e két szempont kell, hogy irányadó legyen. Ugyde a gymnasium czélját változtatni nem lehet, mert az annyi volna, mint saját jellegéből kivetkőztetni: tehát szaporítani kell a tanulási időt és pedig a tanterv keretén belül? Világos, hogy más tárgyak rovására.

Ez a tárgy pedig a helyi viszonyokra tekintettel — aligha lehet más, — mint éppen a magyar, s így a nemzeti nyelv s irodalom tanítása éppen ott fogna csorbát szenvedni, a hol hatása az ifjúság fejlődésére a legjótékonyabb. De vajjon ezen egy vagy két óraszaporítással elérnök-e a német nyelv czélját? Kételkedem mindaddig, míg a reálskola gyakorlati módszere mellett 26 heti órát fordít a német tanítására: s mégis a sikertelenség miatt a gymnasiummal együtt megrovatik.

Sinka S.

Tárcza.

Adalékok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1769. augusztus.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt: Derecskei András érmelléki, Kolozsvári István nagybányai, Kömleli Márton beregi, Tasnádi Székely István szabolcsi, Szikszai György békési, Deák János ugocsai, Lovasi Péter bihari esperesek; Kabai András debreczeni egyházmegye jegyzője s két debreczeni tanár. Világiak közül: Roffi Borbély Sámuel, Domokos Lajos, Pándy János főbíró, Szeremley Sámuel, Fráter István, Komáromy György.

Tárgyak:

1. Olvastatott a Zoványi ügyben működött küldöttség ítélete s azon intézkedést tette a superintendens, hogy Zoványitól az egyházmegyét illető iratok küldöttség által vétessenek át. Az erdélyi főcurator Wesselényi báró ellene mondott. Határozat: hogy mind az erdélyi consistoriumot, mind a bárót meg kell keresni.

Ez alkalommal útasítottak az esperesek, hogy minden egyes egyház vagyoni állapotáról, még iratairól is hiteles kimutatást készítsenek és azt adják be az egyházkerületi levéltárba.

2. A superintendens azon ténye, hogy a madarasi imaházat felszentelte, az egri püspök által feljelentetvén: a világi hatóság által helytelenítették és eltávolították az ilyenek végzésétől. E tárgyban az ágens útján megkeresés történjék.

3. A bábáknak is szükség esetében kötelességök

levén a keresztelés, a mint az elrendelve van: kérdésbe tétetett, hogy a bábák által megkeresztelt csecsemőket meg kell-e újonnan a lelkésznek is keresztelni? — de most nem történt határozat.

4. Aszalói és diósgyőri egyházak templom és lelkészlak építési céljából köröztessenek.

5. Ónodi József visszavételét kéri. Visszavételük; de a beregi egyházmegyében nem működhetik. Ónodi ily feltétel alatt nem fogadja el felmentését. És itt a gyűlés színe előtt Kömleci sénéior szentől szembe vádolta, hogy egy lakadalom alkalmával egész éjen át dalolgatott. Kömleci tagadja és vizsgálatot kér. IV. köt. 18—19. l.

1769. október.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt: Tasnádi Székely István, Derecskei András sénéiorok; Szalácsi Mihály debreczeni egyházmegye assessora és Kabai András. Világiak közül: Vay István és Fráter István.

Tárgyak:

1. Pap András széplaki lelkész Luk. I. 35 felett tartott homiliát nem helyesen értelmezvén, megidéztek.

2. Zoványi esperes nem hajlandó átadni a nála levő tárgyakat és megtagadja az engedelmességet. Válaszszon új esperest az egyházmegye s tőle mindent el kell venni.

3. Udvarii (debreczeni egyházmegye) és a bákai egyházak templomépítés céljából az egész kerületben publikáltassanak.

4. Komjáti László engedetlen és tolakodó lelkész jövő gyűlésre megidéztek.

5. Őri egyház lelkésze egy excommunicatio ügyében, melyet eszközölt, a jövő gyűlésre megidéztek. IV. köt. 20—21. l.

1770. január.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt: Tasnádi Székely István, Lovasi Péter, Derecskei András, Szondy György sénéiorok; a debreczeni egyházmegye assessorai és notariusai és a debreczeni professorok. Világiak közül: Tisza László, Péchy Imre, Borbély Sámuel, Jármy László és Pándy János főbíró.

Tárgyak:

1. Zoványi sénéior ügyében az erdélyi consistorium átír és némely kifogásokat tesz. Az átírat minden egyes pontjára meg kell adni a feleletet.

2. Kaszap Nagy István kunsági esperes elhalván, helyébe Szondi György túri lelkész választatott meg és az egyházmegyén fel is eskettetett. Ez helytelenítetik; mindazáltal kétszer nem akarja a kerület, hogy

esküt tegyen. Jövőre alkalmazkodják a cánonhoz és gyakorlathoz az egyházmegye. Itt aztán az esperes csak megerősített.

3. Kéznek főretétele által felavattattak: Hunyadi Ferencz debreczeni, Cserepes Mihály kismarjai lelkészek.

4. Komjáti László menteni törekszik magát, a miért az esperes akarata ellenére a Gálos-petrii lelkészséget elfoglalta; de hibásnak találtatván: áll a már hozott végzés.

5. Tisza László megértvén, hogy 200 frt alapítványának 12 frt kamata nem elegendő egy alumnus tartására, tehát még 100 frt tőkét ad hozzá. Hálával fogadtatik.

6. Ónodi József volt lelkész hivatalért esedezik. A szabóesi esperes figyelmébe ajánltatik.

7. Bottos Mihály örvéni volt lelkész, szolgálójával szövötkezett, de a poenitentiat kiállotta: kéri visszavételét. Más helyen lehet lelkész, de Örvénden nem.

8. A nagybányai egyház tagjai panaszkodnak lelkészek Kolozsvári István ellen, s óhajtának onnan eltávolítását. Megírják az egyháznak, hogy ne azon törjék magokat, hogy lelkészeket eltávolítsák, hanem inkább másnemű fenyegető veszélytől óvakodjanak ebben az időben.

9. Vekerdi Pál bárándi lakost nője elhagyván: a traktus az ügyben intézkedjék. IV. köt. 21—23. l.

1770. április.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt: Tasnádi Székely István, Derecskei András, Kabai András sénéiorok; Dézsi István, Mátyus István, Héczei Dániel egyházmegyei küldöttek. Világiak közül: Dobozy Mihály főgondnok, Péchy Imre, Domokos Lajos, Lónyai László, Vay István, Bónizs László, Szeremlei Sámuel.

Tárgyak:

1. Debreczeni János debreczeni esperes elhalván, helyébe Kabai András választatott. Feleskettett és megerősített.

2. Az esperesek az adakozásokból befolyt összegekről — melyeket a charitativa cassába szolgáltatnak be — az egyházmegyei gyűlésen mindig számot adjanak.

3. Zoványi József lett esperes a superintendenshez intézett levélben kérdezi, hogy ha hibáinak beismerése mellett bűnbánatot tartana, folyamodhatik-e a bocsánatért a kerülethez? A folyamodás útja nem záratik el.

4. A szilágysági egyházmegye ládája Zsibón Weselényi Ferencz házában van letéteményezve, de ő el-

halt, most tehát annak kézrekerítését meg kell kísérteni; Zoványi József is működjék közre, mert csak úgy reménylhet kedvező hajlamot személye iránt.

5. Beregi egyházmegye panaszolja, hogy bizonyos nemesek, névszerint Kölcsey Dénes és Ferencz nem fogadták el az egyházmegye által rendelt lelkészeket. Az egyházmegye igyekezzék alkalmas egyéneket jelölni, a kik közül választhassanak.

Ugyancsak a beregi egyházmegye jelenti, hogy Ónodi azon vádja az esperes ellen, mintha az Márokpapiban egy lakadalem alkalmával nyilvánosan tánczolt volna, merő hazugság. Ónodi József eddigi állapotában meghagyatik; ha valahova meghívják, lehet lelkész, de a beregi egyházmegyében nem. IV. köt. 23—25. l.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Iskolaügy.

A hazai középiskolákról.

Az „Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny“ ez idei januári számából vesszük át a középiskolai oktatás állapotát 1887—88-ban feltüntető következő kimutatásokat, melyek természetesen az utolsó miniszteri jelentés alapján készültek.

I. Középiskoláink száma. Középiskolák száma 179. Gimnáziumok száma 151. Reáliskolák száma 28. 8 oszt. gymn. száma 89. 8 oszt. reálisk. száma 21. Osztályok száma a gimnáziumokban 1053. Osztályok száma a reáliskolákban 224. Kizárólag magy. középiskola 123. Magyar főtannyelvű 38. Tanárok száma 2913. Ezek közt rendeseké 1628. A rendesek közt okleveleseké 1214. Beiratkozott gymn. tanulók száma 35,803. Beiratkozott reálisk. tanulók száma 6816. Év végén a gymn. tan. száma 33,027. Év végén a reálisk. tanulók száma 6306. Magántanulók száma 877. Tandíjmentesek száma 6842. Magyar anyanyelvűek száma 27,886. Magyarul tudott 37,936. Bukottak száma 9355. Érettségire jelentkezett 2307. Megfelelt az érettségire 1825.

A középiskolák tényleges bevétele	4.321,325 frt.
Az állampénztárból	830,714 „
Személyi illetmények	2.692,892 „
Ösztöndíjak	188,886 „
Segélyre s jutalmazásokra	230,834 frt.

II. Középiskoláink elhelyezkedése. A középiskolák abszolút száma tudvalevőleg nem ad feleletet ama fontos kérdésre, megfelel-e ezen szám a lakosság szükségleteinek. Maga ez a szám nem mondja meg, vajjon a középiskolák egyenletesen vannak-e elosztva az ország területén, s a reáliskolák s gimnáziumok közt az arány kielégítő-e. A jelentés gondosan mérlegeli e mozzanatokat. Megállapítja, hogy nincsen 20,000 lakosnál többet számító városunk, melyben középiskola vagy polgári iskola ne volna. Sőt 15—20 ezer lakosú város is csak három van, melyben se közép-, se polg. iskola nincsen: Óbecse, Orosháza, Török-Sz.-Miklós. A mi viszonyaink közt ez

az állapot kielégítő. Ellenben baj az, hogy 6 helyen (Eperjes, Máramaros-Sziget, Pápa, Rozsnyó, Selmeczbánya, Szatmár-Németi) két gymnasium is van, azonban se reál-, se polgári iskola. Igen fontos a jelentés következő összeállítása: Gymn., reál- és polgári iskola 7 helyen van; gymn. és reáliskola 11 helyen; gymn. és polgári iskola 19 helyen; csupán gymnasium 83 helyen, csupán reáliskola 5 helyen, csupán polg. iskola 40 helyen. Kiténik, hogy csak 11 helyen választhatnak a szülők szabadon gymnasium és reáliskola közt. A legtöbb helyen a szülők, ha csak idegen városba nem akarják gyermekeiket küldeni, kénytelenek a gymnasiumot választani! A jelentésnek nagy érdemül tudjuk be, hogy közművelődési állapotunk e bajos oldalát leplezetlenül föltárta.

III. Jelleg s fejlettség szerinti megoszlása középiskoláinknak egészséges fejlődés tüneteit mutatja. Az államkormány befolyása a középiskolai oktatás terén mindinkább nő. A segélyezett iskolákat beszámítva, 75 iskola fentartásában van most már az államnak nagyobb része s ennek megfelelő befolyása. Ez középiskolai oktatásunkba az egyöntetűség szellemét viszi, mely távolról sem egyértelmű a holt egyformasággal. Hasonlóképp nő a nyolczosztályú intézetek száma, még pedig a csonka középiskolák rovására. A négyosztályú intézetek jelentőségét a jelentés elismeri s kiemeli.

IV. A tanulók száma folyton emelkedik, az idej szám a legnagyobb az eddigiek közt. Örvedetes ez emelkedésben a reáliskolák növekedő népessége. A reáliskolák sorsa eléggé ismeretes; 1876—1882-ig tanulók száma leszállt 8086-ról 4822-re. Azóta ismét emelkedik s 1887—88-ban a beiratkozott reáliskolai tanulók száma ismét 6816 volt. Míg 1880—81-ben 1000 gymn. tanulóra jutott 142 reáliskolai, most 191 jut; még mindig nagyon távol állunk Ausztriától, hol 312 reáliskolai tanuló esik 1000 gymnasiumira. Még biztatóbb az a körülmény, hogy ha az iskolákat végzetek számát vesszük, a gymnasiumot 202-vel kevesebben végezték mint tavaly, ellenben a reáliskolát 421-gyel többen. A jelentés legvégső elemeiig vizsgálja e jelenséget s megállapítja, hogy ép azokon a helyeken, a hol gymnasium és reáliskola van, a gymnasiumokba kevesebben, a reáliskolába többen iratkoztak be, mint az előző évben.

Kevesbé örvedetesek ama jelenségek, melyeket a tanulmányait megszakítók száma tüntet föl. Az első osztályokba belépőknek alig több mint a fele (50·8%) éri el a negyedik osztályt; mihez hozzá veendő, hogy a kimaradtak egy ötöd-része (20·4%) évközben hagyta el az iskolát. A felső osztályokban is csak 64·9%-a az ötödik osztálybelieknek éri el a nyolczadikat!

A túltömött osztályok száma csökken. Teljesen méltányoljuk az elért eredményeket; a párhuzamos osztályok száma 3 év óta 53-ról 78-ra emelkedett; az elmúlt évben pedig az első osztálybelieknek csak 15%-a járt túltömött osztályba. Csakhogy tekintetbe veendő, hogy a törvényes maximum (60) nálunk tulságos nagy még az alsó osztályokban is, és a törvénynek még nagyobb fogyatkozása az, hogy a felső osztályok számára a maximum egy az alsókéval. Így megtörténhetik, hogy vannak 70-nél több tanulókat számító ötödik osztályaink, olyanok pedig, melyekben a tanulók száma meghaladja az ötvenet, hetet számítottunk össze. Poroszországban az orvosok szakvéleménye még azt is sokalja, hogy ott a VI. és V-ben a maximum 50, a IV. és III-ban 40, a II. és I-ben 30. Ott is persze van túllépés, 1881-ben a középiskolák 24·1%-ában volt

túltömött osztály, csak hogy az ő mértékük szerint nálunk háromszor annyi is volna. Annak sem lehetünk barátjai, hogy a párhuzamos osztályok száma egy intézetnél 5—6 is lehessen. Az ilyen testesre nőtt organismus nehézkes és komoly akadályokat gördít a felügyelet elé.

Anyanyelv és vallás tekintetében is érdekes viszonyok képe tárul föl a jelentésből. A tanulók közt egy nyelvű volt 17,729, vagyis 1000 közt 450; a magyar anyanyelvűek közt egy nyelvű 59·6%, a németek közt csak 7·4%, a románok közt 20·3%. Örvendetes, hogy a 39,334 középisk. tanuló közt 37,936 (96·5%) tudott magyarul. Nagyon kívánatos volna, ha a jelentésnek más helyen mondott ama szavait szívükre vennék, hogy a hazai nem magyar nyelveket a magyar ajkúak is mennél többen tanulják; „ez által az illetők majdani hivatásuk körében épen a magyar állameszmének és a magyar műveltségnek tehetnének jó szolgálatot, jobban tudván megközeleíteni hazánk nem magyar ajkú lakosait“.

A vallási viszonyok tekintetében ismeretes körülmény, hogy az izraelita középisk. tanulók száma sokkal nagyobb, mint az izr. lakosság aránya az országban; 10,000 r. k. a gymnasiumba küldött 237, a reáliskolába 39 tanulót; 10,000 izr. a gymnasiumba küldött 869, a reáliskolába 389 tanulót. Érdemes volna azonban megvizsgálni, hogy milyen e viszony külön tekintve a városokban s külön a vidéken lakó felekezeteket.

A tanulók életkora már előbbi jelentésekben is gondos vizsgálat tárgya volt. Különös, hogy nálunk annyian lépnek elkésve a középiskolákba. A minimalis életkorban csak egy ötödésze a tanulóknak lép az első osztályba, a többieknek pedig $\frac{1}{5}$ -e erősen megkésétt, már 11 éves is mult az I. osztályban! Különben e számok csökkennek. Két éve 9283 tanuló volt három vagy még több évvel megkésve, tavaly 8971, az idén csak 8533. Az ifjabb tanulók felebb vonulása sokkal jobb, mint az idősbeké.

(Vége köv.)

Közügyeink.

A Protestáns Irodalmi Társaság alakulása történetéhez.

III.

Ferencz József

unitárius püspöknek a december 18-iki közgyűléshez intézett levele.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Közgyűlésének.
Budapesten.

Nagyméltóságú Elnök úr!
Mélyen tisztelt közgyűlés!

Az utolsó pillanatig reméltem, hogy sikerülni fog a magyar Prot. Irod. Társaságot az alapszabályok 3. §-ében tervezett alapon létrehozni. Ugy látszik azonban, hogy a debreczeni ev. ref. egyházkerület, melynek képviselői a f. évi ápril 16-án tartott alakuló közgyűlésen tett indítványukkal is megkísérelték az unitáriusoknak az Irod. Társaságból leendő kizárását eszközölni, kész a végletekig vinni a dolgot s inkább megtagadja a saját hitfeleivel való együttműködést is, mint hogy egy tisztán irodalmi célra is az unitáriusokkal szövet-

kezzék. Legalább erre enged következtetni az a nyilatkozat, mely legújabbban Debreczenben f. évi decz. 2-án tartott értekezletből a lapokban is megjelent. Valamint eddig az ügy érdekében jónak láttam elhallgatni minden támadást, melyekkel a debreczeniek és elvtársaik úgy engemet, mint hitsorsosaimat s általában vallásközönségünket illették: úgy e nyilatkozatot sem szándékom érdemleges elbírálás alá venni. Itélje meg a közgyűlés s megítéli majd a világbíró: a történelem, hogy nem is említve azt, hogy a debreczeniek se tiltakoztak az 1887-ben kibocsátott felhívás ellen, a melyet pedig vallásközönségünk főgondnokával én is aláírtam, tehát már ekkor tudva volt, hogy az alakulandó Irod. Társaságban unitáriusok is vesznek részt, mennyiben egyeztethető össze a debreczeni értekezlet nyilatkozata akár a kereszténység, akár legközelebbiről a protestantismus szellemével! Jelen soraimnak célja egyszerűen az, hogy kijelentsem, hogy én a Magyar Prot. Irod. Társaságból ezennel kilépek.

Nagyméltóságú Elnök úr! Mélyen tisztelt közgyűlés! Igen sajnálnám, ha e nyilatkozatom úgy tünnék fel, mintha nem tudnám eléggé méltányolni az alakuló közgyűlésnek a felmerült kérdéssel szemben elfoglalt álláspontját. Ellenkezőleg arra a határozatára, melylyel a debreczenieknek az unitáriusok kizárása iránti indítványát oly nagy többséggel elvetette, részemről mindig a legnagyobb tisztelettel fogok emlékezni. Sőt bíztat az a remény, hogy az unitáriusok felől — fájdalom — még mindig uralkodó sok balvélemény, félreértés és ellenszenv egész Magyarországon szétoszlik. Hiszen nem régen még vallásunk is tiltva volt a Királyhágón túl. Ma már ott is szabadon vallhatjuk hitünket és senki meg nem botránkozik istenitiszteletünkben. Én nem hiszem, hogy az emberiség hátra s ne előre haladjon. Ennélfogva az az ellenszenv se ejt kétségbe, a melyet most a debreczeniek az unitáriusokkal szemben tanúsítanak, hogy még egy irodalmi célra se akarnak velünk kezét fogni. Eljő ennek is az ideje. Nem tagadom, hogy most, különösen ha a debreczeni szellem fogná vezetni a Prot. Irod. Társaságot munkásságában, mely, a mint ezt legutóbbi nyilatkozatuk is mutatja, s ez értelemben az egyházi lapokban is nem egy hang emelkedett, a protestantismus szabad kutatási és szabad vizsgálódási elvét még az irodalomból is ki akarja zárni, annak munkásaira az úgynevezett igazhitűség mértékét kívánja alkalmazni, a magyar protestáns kultúra s valláserkölcsei élet terjesztését is egyedül egy hitvallás hitcikkelyei keretében látja eszközölhetőnek, hát akkor, valóban, nem tudom, hogy nekem s esetleg hitsorsosaimnak tulajdonképen minő szerep is jutna abban a társaságban. De ettől eltekintve, a minthogy sokkal nagyobb tisztelettel viseltetem a Magyar Prot. Irod. Társaság eszméje iránt, minthogy csak fel is tételezzem azt, hogy magát egy procrustes-ágyba kívánja fektetni, elég nekem azt látni, hogy a debreczeniek és elvtársaik készebbek saját egyházukban szakadást idézni elő, minthogy az unitáriusokkal együtt szolgálják az irodalmat, terjeszszék a magyar nemzeti és vallásos műveltséget s ápolják az erkölcsi életet. Erre én okul szolgálni nem kívánok. Ez indított arra, hogy kilépésemet bejelentsem. S bár én csak a saját magam nevében szólok és szólhatok; sőt a legnagyobb tévedésnek is látom azt, hogy egy tisztán egyéni kezdeményezéssel alakított Irodalmi Társaság a debreczeni egyházkerület által egyházhatósági elbírálás alá vétetett s a mint látszik, a maga ellenőrzése alá is kívánná vétetni, nem kétlem, hogy példáimat hitsorsosaim közül többen fogják követni s csaknem bizonyosra

vehető, hogy az unitáriusok miatt bátran beléphetnek a debreczeniek a Prot. Irod. Társaságba. Én óhajtom, hogy ezzel a felcsapott hullámok elsimuljanak s a Magyar Prot. Irod. Társaság a maga elébe tűzött nagy és nemes feladatot minél inkább megvalósítsa.

Mély tiszteletem nyilvánítása mellett vagyok stb.

Ferencz József.

A december 18-iki határozat.

E sorok írója azok közé tartozik, kik a Prot. Irodalmi Társaság létrejöttét és virágzását szívök mélyéből óhajtván, az annak szervezete körül egyházkerületünk kebelében mind nagyobb irányokban hullámzó vitát mélyen fájlalják.

Nem lehet szándékom ma tüzetesen nyilatkozni e kérdés érdemében. Megvan a magam erős meggyőződése e tárgyban, melyet a kellő helyen és időben tudni fogok nyilvánítani s ha kell, iparkodni fogok erőmhöz képest indokolni is, — ma ez áldatlan polémiába nem bocsátkozom.

De ha már tollat vettem kezembe, azon meggyőződésemet nem hallgathatom el, hogy az egész kérdés minden igaz ok és alap nélkül lett a hit és dogma terére átjávásza. Az, hogy együtt működünk-e egy irodalmi társaságban valamely felekezettel, a gyakorlati czélszerűség és nem a hit, nem a dogma szempontjai szerint bírálendő el. Lehet valakinek meggyőződése, hogy az ágostai hitvallásúakkal czélszerűen működhetünk e téren együtt, az unitáriusokkal nem; én ép oly tisztelettel viseltetem e meggyőződés iránt, a mily tiszteletet igénylek saját eltérő meggyőződése részére, de azon logikát, mely helyesli az ágostaiakkal való együttműködést, az unitáriusok befogadása által azonban hitünket látja veszélyeztetve, valóban nem vagyok képes megérteni. — Vagy állhat össze több vallásfelekezet egy közös irodalmi vállalat megalkotására, a közöttük levő dogmatikus eltérések dacára, dogmájuk veszélyeztetése nélkül, vagy nem. Ha igen, úgy az unitáriusok befogadása e társulatba lehet némelyek szerint czélszerűtlen, de dogmáinkat, hitünket nem veszélyeztetheti, ha nem, úgy az ágostaiak befogadása épen oly hitellenes dolog, mint az unitáriusoké. Én legalább a hit, a dogma dolgában compromissumot nem ismerek, s ha azt tartanám, hogy a Prot. Irodalmi Társaság felállítása és működése egyáltalán érinti azt, úgy feltétlenül ellene volnék bármely más felekezet bevonásának.

Épen ezért határozzon ez — ismétlem — tisztán gyakorlati, czélszerűségi kérdésben az egyházkerület a különböző vélemények beható megvitatása után a többség legjobb meggyőződése szerint, de óvakodjunk nem létező veszélyek falra festése által oly szenvedélyeket kavarni fel, melyek — félek tőle — máris megzavarták egyházkerületünk belbékéjét.

De ígéretem szerint — nem foglalkozom tovább e kérdéssel, hanem áttérek e felszólalás tulajdonképeni tárgyára. E becses lap utolsó számaiban a december 18-iki határozatnak oly magyarázatával találkozom, mely sem a végzés tartalmával, sem a közgyűlésen jelen voltak intenciójával meg nem egyezik, s miután meg vagyok arról győződve, hogy e becses lap sem önmagát, sem olvasóit mystifikálni nem óhajtja, kötelességemnek éreztem e tárgyban e lap hasábjain felvilágosítással szolgálni.

Mint a december 18-iki közgyűlés egyik igénytelen tagjának alkalmam volt úgy a gyűlésen, mint a megelőző érte-

kezleten nyilvánuló hangulatról alapos meggyőződést szerezni, s bátran állíthatom, a nélkül, hogy megegyeztetéstől kellene tartanom, hogy a Prot. Irodalmi Társulat alapszabályainak oly irányú megváltoztatása, mely abból az unitáriusokat kizárja, senki részéről meg nem pendítettett s minden gyakorlati lehetőség körén kívül áll. Nyilatkozott igen sok oldalról az óhajtás, vajha oly tekintélyes testület, mint a tiszántúli egyházkerület, ne maradna távol a nagy intézménytől, de bármint üssön is ki az egyházkerület végleges határozata, ez, — az akkori nyilatkozatok egyhangú értelme szerint, — nem lehet indok azon nagy elvek feladására, melyekre a Társulat szervezete az első felhívás kibocsátása óta mindig fektetve volt.

Midőn tehát e b. lap oly értelmet tulajdonít a december 18-iki határozatnak, mintha a Prot. Irodalmi Társaság akarná „mutare consilium in melius“, bizonyára teljes jóhiszeműséggel, oly színben tünteti fel azt, mely a tényleges helyzetnek egyáltalán meg nem felel. Ám kövessék azok, kik az unitáriusokkal együtt működni e téren sem akarnak, saját meggyőződésüket, de ne áltassák magukat: az összes magyar protestáns egyház, ez egy egyházkerület többségének kivételével, rendületlenül áll eddigi álláspontján, s arról a kisebbség kedvéért lelépni nem hajlandó.

Tisza István.

A testvéregyházkerületek köréből.

Tiszánimnemi egyházkerület. A Sárospataki Lapok vegyes közleményei élén ezt írja a szerkesztő lapja olvasóihoz. „Irodalmi körünk, mint lapunk kiadója, a mult évi december 19-én tartott közgyűlésében, hálára kötelező gyöngéd figyelemmel irántam és abból az indokból, hogy a lapszerkesztés által ne legyek ezentúl annyira korlátozva másnemű irodalmi foglalkozásomban, elhatározta, hogy jogot ad nekem egy főmunkatárs választására, s annak nem csekély fáradságát legott anyagilag is jutalmazni ígerte. Van szerencsém tudatni, hogy főmunkatársul Buzá János főgimnáziumi tanárt, buzgó pénztárnokunkat sikerült megnyerni, a ki — mint tankönyvíró — széles e hazában jó névnek örvend, s a kit egyízben már a Természettudományi Társaság is pályadíjjal tüntetett ki. Ajánlom őt lapunkkal és magammal együtt az igen tisztelt olvasó közönség és munkatársak pártfogó szeretetébe. Munkatársaink hosszú, szép sorának divatos emlegetése helyett útalok egyszerűen lapunk mult évi tartalomjegyzékére s arra a kivételes helyzetünkre, a mely lapunknak, mint egy Irodalmi kör közlönyének jutott állandó osztályrészeül; arra t. i., hogy hátunk megett egy akadémiai, gimnáziumi, tanítóképezdei tanárokból, papokból és tanítókból álló, szép multú testület áll, a melynek tagjai egyenként és összesen hivatva vannak úgy a hazai, mint a külföldi egyházi és iskolai élet minden nyilatkozatát nemesak figyelemmel kísérni, hanem érdemileg is méltányolni“.

Bizony, elismerjük, irigylésre méltó állapot ilyen derék gárdával szerkeszteni egy lapot. Vajha minket is többen támogatnának a lelkész és tanár urak közül szellemi kincseikkel!

Erdélyi egyházkerület. Szász Gerő kolozsvári lelkész, egyházkerületi főjegyző, mint a Predikátori Társaság szerkesztője tudvalevőleg díjakat tűzött ki egyházi beszédekre. Ezeket a következő lelkészek nyerték el. A közönséges beszédért 60 frankot Kiss Albert illyefalvi lelkész; az ünnepi beszédért 60

frankot Cseresznyés Ödön búzás-bocsárdi lelkész; az esketési ágendáért 40 frankot Révay Lajos sepsi-szentgyörgyi lelkész; a keresztelési ágendáért 40 frankot Csekme Ferencz geryeszegi lelkész. Mint a Protestáns Közlöny f. évi 1. számában olvassuk, Szász Gerő a Predikátori Tár 3-ik kötetére is pályadíjakat tűz ki, és pedig, mint a mult alkalommal, 200 frankot aranyban.

a) Kívátnatik közönséges vasárnapi egyházi beszéd. Jutalma 60 frank.

b) Kívátnatik ünnepi (karácsonyi, husvétii vagy pünkösti) beszéd. Jutalma 60 frank.

c) Kívátnatik keresztelési agenda. Jutalma 40 frank.

d) Kívátnatik esketési agenda. Jutalma 40 frank

A könnyen olvasható és idegen kézzel, tisztán leírt és jelítség levéllel ellátott pályamunkák beküldésének határideje 1889. május 1.

Meg kívánja jegyezni, hogy a kéziratokat nem fogja visszaküldeni; valamint azt is, hogy minden beküldött pályaművet, ha nem nyer is, olybá tekint, mely a „Predikátori Tárban“ való esetleges felhasználás végett, feltétlenül rendelkezése alá van bocsátva.

Ugyancsak a Prot. Közlöny f. évi 1-ső számában olvassuk a következő pályázati hirdetést. „Ha én a „Prot. Közlönyben“ olyan lapot adhatnék, a milyent én elképzelni tudok: ilyenmú lap nem léteznék egy második a magyar imperiumban. A mit az akarat, a tudás, a lelkesedés, a hit és a meggyőződés felmutatni képes, az mind feltalálható lenne itt ezeken a hasábokon, melyek így is, most is, mint őszinte jó barátok kérnek bebocsátást oly hajlékokba, hol méltányolni tudják, akarják az igyekezetet, a törekvést, a jóakaratot.

Jóakaratomnak, törekvésemnek akarom jelét adni, midőn lapom Tár czájának élénkítésére, változatosabbá tételére igyekeznék, két 25—25 frankos jutalmat tűzök ki oly tárcza-cikkre, melyek tárgyukat a vallás-erkölesi, a szorosán vett egyházi, vagy a családi életből merítik és a melyek részben megfelelnek az úgynevezett „Rajzoknak“, a minőkkel naponta találkozunk a szépirodalmi és politikai lapok hasábjain.

Nem tudóskodó értekezésekről van szó, hanem a szív, a a kedély, ama jótékony hangulat kiáradásáról, mely frissességével, zománcczával, költészetének bájával meghat, fölemel, nemesít és fogékonnyá tesz az égi dolgok iránt. Oly apróbb dolgokról van szó, melyek egy-két számban befejezést nyernek, de nyomuk ott marad a lélekben himpornak, megszenteli erkölesi életünket, akaratunkat lelkesedésbe hajtja; és akaratlanul felolvadunk Isten szellemébe.

Az idegen kézzel leírt és jelítség levéllel ellátott pályaművek beküldésének határideje 1889. febr. 28“. Kolozsvarth, jan. 2. 1889. Szász Gerő.

— r.

Különfélék.

Lapunk olvasóit őszinte bizalommal és tisztelettel kérem föl, hogy úgy az előfizetési díjakat, mint egyéb, a lap anyagi ügyeit érintő megkereséseket hozzám (Főiskola, háznagyi hivatal) méltóztatassék küldeni. Azon eljárás, hogy az előfizetési pénz néha a szerkesztőhöz küldetik, úgy a szerkesztőnek, mint a kiadóhivatalnak nehezíti és szaporítja a dolgát. A hátrálékokat arra kérem, hogy hátrálékaik beküldésével mentsenek

meg azon terhes munkától, melynélfogva minden egyes hátrálékoshoz fizetési felhívást intéztek. A hátrálék tetemes volta miatt a lap a nyomdai kötelezettségnek nem tud eleget tenni, s nem lehet tagadni, hogy e körülmény bénítólag hat Lapunkra. Ismételve kérem azért a hátrálékok szíves beküldését. Rózsa Sándor, mint a kiadóhivatal vezetője.

Soós Gábor újabb 20,000 frtos alapítványáról értesülünk lapunk zártakor, melyet egyházunk e nagy fia f. hó 9-én a H. nánási gymnasium 7-ik és 8-ik osztálya alapjára tett. Most csak annyit, hogy egy valaki azt mondá ez alapítványozóról, hallván egyszerű életmódját, szokásait is: nem csak nagy ember ez, hanem valóságos szent! Jövőre közölni fogjuk az egész tudósítást.

A német nyelv tanítása a gymnasiumokban. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, 1888. évi 48,629. szám alatt, a következő rendeletet intézte valamennyi tankerület kir. főigazgatójához. A középiskolai tanítás eredményét ellenőrző hivatalos közegeim jelentései megegyeznek abban, hogy sem a gymnasium, sem a reáliskola nem éri el mindenütt a német nyelvtanítás azon célját, melyet az országos tantervek és utasítások kitűznek. Megerősíti ezt a köztapasztalat is, úgyszintén azok a jelenségek, a melyekre hivatali elődöm 1884. évi 1542. eln. számú körrendeletében útalt. Nem szükséges bővebben fejtegetnem, hogy a német nyelv tudása kulturális szempontból mily fontos, és hogy gazdag irodalmának közvetlen megismerése mily terjedelmes körét nyitja meg a modern műveltségnek és tudományosságnak. Ép azért meg kell követelnem, hogy e nyelv tanításának a tantervekben és utasításokban kitűzött célja a valóságban el is éressék, a mi végből — számolva a viszonyokkal és a rendelkezésemre álló eszközökkel — a következők elrendelését látom szükségesnek: 1. Szemben azon lanyhasággal, melyet némely intézetek — sokszor nagyon is téves felfogással — a német nyelv tanításában és az eredmény elbírálásában tanúsítanak, utasítsa Nagyságod e tárgy tanárait, és pedig mind a gymnasiumoknál, mind a reáliskoláknál, hogy egyrészt tanításuk intenzitását a lehető legnagyobb mértékben fokozzák s különösen a szilárd nyelvtani alap megvetésére és a szókinés megszerzésére fektessék munkásságuk fősúlyát, másrészt pedig az osztályozásban (kivált a IV. osztály bevégeztével, a midőn a nyelvtani alapnak már meg kell vetve lennie), ép oly szigorúsággal járnak el, mint tanár-társaik minden más tantárgynál. 2. A tanítás módja mind a két középiskolában lehetőleg gyakorlati legyen, mely célból a tantervek és utasítások azon követelménye, hogy a felső osztályokban a német nyelv szolgáljon a német nyelvi és irodalmi tanítás nyelvül is, a legszigorúbban teljesítendő. Ez intézkedés pontos végrehajtásáért az intézetek igazgatóit teszem felelősekké. 3. Felhívom továbbá Nagyságodat, hogy az érettségi vizsgálati utasításnak a gymnasiumra vonatkozó szabványai értelmében, mindazon tanulókat, kiknek német érettségi írásbeli dolgozata a tantervben és utasításokban megszabott czélnek minden tekintetben tökéletesen meg nem felel, a német nyelvből mindenkor szóbeli vizsgálatra is szorítsa és feleleteik szigorú elbíraltatására ügyeljen. 4. A reáliskolák tantervében a német nyelv óráinak nagy száma minden körülmények közt elegendő levén arra, hogy a tanárok kellő igyekezettel és a fentemlített eszközök igénybevételevel célzott érjenek, óraszaporítás szüksége fenn nem forog. Más szempont alá esik a gymnasium, hol a német nyelvnek az általános tantervben kisebb óraszám jutott, s így a helyi viszonyokból eredő nehézségek legyőzése speciális gondoskodást is igényel-

het. Vannak vidékek, hol a tanulók német szót nem hallanak a családban; másutt ugyanazon egy osztály növendékei több hazai nyelvet is beszélnek — köztük a németet is, — de egymás rovására, a mi a helyes nyelvérzék meggyökereztetését s a nyelv szabatos használatát fölötté megnehezíti. Minthogy a nehézségek nem ugyanazok mindegyik gymnasiumban, hanem vidékek szerint különböznek, a bajt az ország összes intézeteire kiterjedő egyforma intézkedéssel orvosolni nem ígérkezik célszerűnek, hanem a megoldás módját a fennálló helyi tantervekben kell keresni; mely intézmény épen ilyen czélből létesült. Felhívom ennél fogva Nagyságodat, útasítsa a gymnasiumok tanári testületeit még arra is, hogy speciális helyi viszonyokat a jelzett szempontokból mielőbb alapos tanulmány tárgyává tegyék, s a szükséghez képest egynémely osztályban a német nyelv óráinak esetleges szaporításáról (és pedig azon tárgyak rovására, a hol az óra-eltvételt a részletek megszorítása megengedi) a fennálló szabályok értelmében helyi tantervek keretében gondoskodjanak. Minthogy pedig a német nyelv javára eső óraszaporulat csupán a nyelvbéli készség tökéletesebb elsajátítására és a megállapított tananyag bővebb begyakorlására fog szolgálni, s minthogy óra csak oly tárgyaktól vevendő el, melyek az említett megszorítást megtűrjük: ennél fogva az érvényben levő tanmenet megváltoztatására nem lesz szükség. Tervezetöket a gymnasiumok 1889. évi májushó 15-ig Nagyságod véleménye kíséretében ide mutassák be. Kelt Budapest, 1888. évi deczemberhó 17-én. G r. C s á k y, s. k. Lapunk jelen és jövő heti száma vezércikkében foglalkozik a rendelet tárgyával.

Menyhárt János-alapítvány. (Hetedik kimutatás.). Ujabban a következő küldemények érkeztek be hozzám ez alapítványra: Bélteki Lajos pocsaji lelkész 6 frt, Csillag Lajos bojti lelkész 5 frt, Csapó Péter szkiczói segédlelkész-nevelő 2 frt 25 kr, Gyulai László b.-újfalui lelkész 1 frt, Biber József b.-újfalui segédlelkész 1 frt, Kálmánchelyi Imre konyári lelkész 2 frt, Kiss Sándor konyári segédlelkész 1 frt, Vadas Gyula csermői segédlelkész 1 frt. A már nyugtázott 195 frt 50 krral együtt aláíratott eddig nálam 214 frt 75 kr, melyből 174 frt 75 krt elhelyeztem a debreczeni takarékpénztárba. Debreczen, 1889. január 12. Csiky Lajos.

Adakozások az új tápintézet részére. (6-ik közlemény). Uj tápintézetünk részére ismét több rendbeli adományok gyűlvén, azokat a következőkben van szerencsém a nyilvánosság előtt köszönettel nyugtázni: a piskolti egyház gyűjtése 6 frt 50 kr, a börvelyi egyház gyűjtése 12 frt, a t.-derzsi egyház gyűjtése 4 frt, a kis-marjai egyház gyűjtése 12 frt 10 kr, a n.-dobosi egyház gyűjtése 6 frt 26 kr, az okányi egyház gyűjtése 7 frt, a kerecseni egyház gyűjtése 2 frt 45 kr, az öcsödi egyház 20 frt, a szegedi egyház gyűjtése 15 frt, a zsákai egyház 10 frt, a m.-pécsi egyház 8 frt, a f.-gyarmati egyház gyűjtése 10 frt 70 kr, a h.-bagosi egyház 7 frt 60 kr, a bakonyszegi egyház 6 frt, a bárándi egyház gyűjtése 35 frt, az esztári egyház 2 frt, a h.-pályi egyház 5 frt, a pocsaji egyház 18 frt, a felső és alsó józsbai egyház 2 frt 40 kr, a sámsoni egyház 5 frt, a kabai egyház 8 frt. Ezen 9 utóbbi egyház adományai nagytt. Dávidházy János esperes úr útján jöttek be. Az ér-endrédi egyház 5 frt, a b.-újfalusi egyház gyűjtése 17 frt 15 kr, a homoródi egyház

2 frt, a gávai egyház 10 frt, Pap Imre h.-m.-vásárhelyi lelkész adománya 5 frt, Tóth Lajos t.-dobi lelkész adománya 1 frt, a porcsalmai egyház gyűjtése 8 frt 60 kr, a kenderesi egyház adománya 2 frt, Sáfrány Zsigmond lelkész gyűjtése a téglási gyülekezetben 25 frt 60 kr, a rápolti egyház gyűjtése 1 frt 70 kr. Ezek szerint a kezemhez gyűlt adományok mai összege 884 frt 95 kr. Debreczen, 1889. január 10. Rózsza Sándor, koll. háznagy.

Számadás. A hozzám küldött íven a sz.-medgyesi (Erdély) ref. egyház harangjára adakoztak: Dr. Baczoni Lajos 1 frt, Oszterlamm Ernő 50 kr, Géresi Kálmán 1 frt, Erdős József 50 kr, N. N. 20 kr, Tóth Sámuel 1 frt, N. N. 20 kr, N. N. 20 kr, D. J. 2 frtot, összesen 6 frt és 60 krt. Ez összeget az említett egyház lelkipásztorához a mai napon elküldtem. Debreczen, 1889. január 10. Dicsőfi József, theol. ak. tanár.

Háláletet. Részvétellel fogadtuk a következő gyásztudósítást. „Mély bánatba merült lélekkel tudatjuk szeretett nőm, leányom, testvérünk Ónodi Mária férjezett Bagdi Jánosné anti ev. ref. lelkésznek, f. év és hó 8-ik napján, szülési utófájdalmak következtében, életének 30-ik, boldog házasságának 4-ik évében, Gáborjánban történt elhunytát. Halottaiban is kedvesünk porrései f. hó 10-én ev. ref. egyházunk szertartása szerinti végtisztességtétel után, a gáborjáni sirkertben tételnek nyugalomra. Gáborján, 1889. január 9. Bagdi János, új szülött gyermekével. Özv. Ónodi Józsefné sz. Osváth Krisztina, mint anya; Ónodi Emma férj. Ember Istvánné; Ónodi Ilona férj. Varga Bálintné, mint testvérek. Isten veled! Az özvegy férj, ifjúkori barátunk s a bánatos rokonság találjanak vigaszt a vigasztalás örök forrásánál.

Hódmezővásárhely. Népmozgalmi adatok az 1888-ik évről. Az ev. reform. egyház kebelében a szülöttek száma: 616 fiú, 619 leány, összesen 1235 lélek. Ebből törvényes 578 fiú, 585 leány, összesen 1163; törvénytelen 38 fiú, 34 leány, összesen 72. Ikerszületés volt 9 esetben és pedig: 2 fi egy esetben, 2 leány 3 esetben, 1 fi és 1 leány öt esetben. — Meghaltak száma: 566 finemű, 567 nőnemű, összesen 1133. Öt éves korig 262 fiú, 214 leány, összesen 476 egyén. A halottak számát a születések száma felülmúlja 102-vel. Házasságra lépett: 343 pár és pedig: nőtlen hajadonnal 251, özvegy özvegygyel 36, egyik fél özvegy: 44, egyik fél elvált: 9, elvált elválttal 3 pár. Ev. ref. vallású más vallásúval 17 pár. Törvény által felbontott 16 házasság. E népmozgalmi adatokban az Orosházán és Sámsonon szülöttek és elhaltak száma is bent foglaltatik.

Sárospatak. A sárospataki ev. ref. főiskola tanári karasaját nyugdíjintézete javára, 1889. évi januárhó 26-ik napján, a városháza termeiben közvacsorával összekötött tánczvigalmat rendez. Belépti díj: Személyenként 1 frt. Családjegy 2 frt.

Szerk. posta. F. Gy. N.-Kikinda. Becses tudósítására jövő héten keríthetünk sort. — N. I. Karczag. Terjedelmes cikkét köszönettel vettük, de még nem volt időnk átolvasni.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Csiky Lajos.